

heller. Du kan inte ens förstå dig själv” (s. 169). Det låter dramatiskt, och lite väl överdrivet. Jag tycker inte att han har visat det på något övertygande sätt. Men delvis har han kanske rätt.

Han påpekar vidare, helt riktigt såvitt jag förstår, att till skillnad från människor saknar AI-program och robotar den sorts förnuft eller intelligens som visar sig i hantverksskicklighet och omdömesförmåga (s. 179f.). Tanken att hjärnan arbetar som en dator är också helt föråldrad, ”eftersom hjärnan består av så mycket mer än bara neuroner. Signalsubstanser som dopamin, adrenalin och oxytocin spelar en stor roll för hjärnans processer och [...] antagandet om att hjärnans aktiviteter kan fångas i ett system av ettor och nollor håller inte” (s. 191).

Vi vet inte hur hjärnan fungerar. Gärdenfors lyfter fram ett lustigt citat: ”Om hjärnan vore så enkel att vi kunde förstå den, skulle vi vara så enkla att vi inte kunde” (s. 194).

Senare i boken skriver han intressant och lärorikt om neurala nätverk, stora språkmodeller och robotar – och hur deras kognitiva prestationer skiljer sig från vad människor och djur kan göra. Hans överblick över dessa områden är imponerande. Han ser inga avgörande argument för att AI skulle kunna uppnå människors generella kognitiva kompetens – men inte heller något avgörande argument för motsatsen (s. 148f.).

Vissa tänkare har som bekant varnat för att AI kan komma att uppnå någon sorts ”superintelligens” och därefter hota mänskligheten och ta över världen. Det tror inte Gärdenfors på. ”AI och robotar kommer inte att ta över därför att de blir för intelligenta. Möjligen kommer de att ta över därför att människor är för dumma” (s. 265). Vi låter ju oss mer och mer påverkas av artificiella system. ”Vi bör inte vara rädda för AI, men vi bör vara rädda för hur AI används” (s. 267).

Lars Bergström

Skepticism

Henrik Lagerlund

Fri Tanke 2022. 419 s. ISBN 978-91-89139-70-1

Henrik Lagerlund har skrivit en filosofihistorisk exposé över skepticis-
men. Något förenklat är skepticis-
men uppfattningen att vi sällan eller
aldrig har någon kunskap. Boken är den första av sitt slag och fyller
därmed en lucka i utgivningen av filosofihistoria på svenska. Den in-
gående diskussionen av skepticis-
men under medeltiden ska dessutom

vara unik för denna framställning. Lagerlund redogör under bokens dryga 400 sidor för framträdande skeptiska filosofer och argument från antiken fram tills idag. Boken är indelad i tolv välmatade kapitel som täcker in olika perioder i skepticisomens historia. Lagerlund alternerar mer historiska och biografiska passager med utdrag från filosofiska texter och analyser av argument. Varje kapitel avslutas med en sammanfattning i punktform samt en litteraturlista med förslag på vidare läsning.

Boken tar avstamp i den grekiska antiken och skildrar skepticisomens uppkomst i den västerländska filosofin. Lagerlund skiljer mellan akademiska skeptiker och pyrrhonska skeptiker samt redogör för ett antal antika skeptiker och deras tänkande. Efter det ägnas flera kapitel åt diskussionen av skepticisomens utveckling under medeltiden där Gud intar en central roll. När det är dags för den modernare diskussionen av skepticisomen ägnas med rätta mycket utrymme åt René Descartes och David Hume. Det är dock inte enbart filosofer som på ett eller annat sätt företräder skepticisomen som figurerar i boken. Lagerlund ger även generöst med utrymme åt filosofer som har lanserat anti-skeptiska argument, som Immanuel Kant, Thomas Reid, G. E. Moore och Ludwig Wittgenstein. Sista delen av boken ägnas åt så kallad icke-filosofisk skepticism. Med detta avses bland annat kunskapsresistens och vetenskapsskepticism.

Boken är tämligen välskriven och Lagerlund förflyttar sig ledigt och spänstigt mellan olika filosofer och epoker. Det märks att författaren är väl förtrogen med de skeptiska tänkarna som presenteras och det finns en tydlig röd tråd genom boken. Redan i det första kapitlet presenteras de argument som har blivit tongivande för skepticisomen genom filosofihistorien, bland annat regressargumentet och oenighetsargumentet. Lagerlund ägnar särskild uppmärksamhet åt så kallade skeptiska hypoteser. En skeptisk hypotes gör gällande att alla våra upplevelser är felaktiga. Kända skeptiska hypoteser tar sin utgångspunkt i resonemang om Gud, drömmar eller datorsimuleringar. Dessa argument återkommer sedan och Lagerlund förklarar hur de har framställts och diskuterats i olika versioner genom historien. Boken innehåller som sagt även diskussion av argument som har riktats mot skepticisomen. Framför allt framhålls argumentet att det blir näst intill omöjligt att vara skeptiker i praktiken. Om man inte har några övertygelser att utgå ifrån finns det inte heller någon grund att handla utifrån, vilket kan leda till handlingsförlamning.

Bland de mer fascinerande delarna i boken är redogörelsen av Guds dubbla roll i skepticismens historia. De flesta är säkert medvetna om att filosofer har använt sig av Gud för att motverka skeptiska argument. Inte minst Descartes använde sig av Gud för att visa att vi kan lita på våra sinnen och för att avvisa möjligheten att vi är vilseledda av en ond demon. Vad färre kanske vet är att Gud även har varit flitigt förekommande i skeptiska argument. Framför allt i kapitel 5 visar Lagerlund hur Gud som bedragare har varit ett viktigt inslag i skeptiska argument under medeltiden. Tanken är i stora drag att Gud genom sin allsmäktighet även måste ha förmågan att bedra oss. Gud kan till exempel göra så att vi upplever världen på ett helt annat sätt än den faktiskt är. Varför det skulle ligga i Guds intresse att bedra oss är något dunkelt, men Lagerlund förklarar att det kan ses som en implikation av att acceptera dogmen om Guds allsmäktighet.

En annan sak som kan förvåna en del läsare är att Descartes behandling av skepticismen är allt annat än originell. Som Lagerlund understryker är "inte ett enda av argumenten Descartes har utvecklat unika för honom" (s. 225). I själva verket repeterar Descartes enbart de argument och resonemang som redan florerar i den filosofiska diskussionen. Allt från den onda demonen och *cogito*-satsen till gudsbeviset är mer eller mindre lånat från tidigare filosofer. Redan Cicero hade formulerat ett argument i samma anda som det om den onda demonen. Argumentet kan dessutom betraktas som en variant av Gud som bedragare-argumentet. *Cogito*-satsen ("Jag tänker, alltså existerar jag") är som Lagerlund påpekar bara en omformulering av Augustinus: "Om jag felar, existerar jag (*si fallor sum*)" (s. 91). Descartes gudsbevis är i sin tur bara en variant av Anselms ontologiska gudsbevis. Det har annars inte varit ovanligt att framställa Descartes resonemang som banbrytande, och han betraktas ofta som den moderna filosofins fader. Man ska dock inte ta ifrån Descartes att han har sammanfattat och presenterat den rådande filosofiska diskussionen på ett sätt som har inspirerat många filosofistudenter genom åren.

Om det finns någonting att invända mot denna *tour de force* så skulle det vara framställningen av skepticism i modern filosofi. Det modernaste verket som Lagerlund behandlar är Barry Strouds bok *The Significance of Philosophical Skepticism* från 1984 – vilket är en bok med drygt 40 år på nacken. En hel del har hänt i den filosofiska diskussionen om skepticism sedan dess. Men modernare teorier ägnas inte mycket utrymme i Lagerlunds bok. Den semantiska kontextualismen som svar

på yttervärldsskepticism ges till exempel inte mycket mer än en sida, medan andra viktiga diskussioner utelämnas helt. Jag ska ge två exempel på diskussioner som hade förtjänat utrymme i en redogörelse för skepticismen i modern tid.

Det första exemplet är semantisk externalism som ett svar på yttervärldsskepticism. I Hilary Putnams bok *Reason, Truth and History* (1981) finns ett kapitel med titeln "Brains in a Vat" som har blivit något av en modern klassiker i sammanhanget. Artikelnen diskuterar en skeptisk hypotes som först ska ha formulerats av Gilbert Harman. Den skeptiska hypotesen går ut på att du är en hjärna i näringslösning och att du får dina upplevelser av en dator som är kopplad till din hjärna. Upplevelserna som datorn genererar är *ex hypothesi* identiska med de upplevelser man kan få från yttervärlden. Enligt skeptikern går det därför inte att veta vilken som är den egentliga källan till dina upplevelser: yttervärlden eller datorn. En följd av att vi inte kan utesluta att våra upplevelser är datorgenererade verkar vara att vi inte kan ha någon kunskap om yttervärlden baserat på våra upplevelser.

Denna skeptiska hypotes skiljer sig egentligen inte nämnvärt från tidigare versioner, men Putnam introducerar ett nytt sätt att bemöta den på. Putnams argument tar sin utgångspunkt i en semantisk teori (externalismen) som säger att den omgivande miljön är avgörande för språkliga uttrycks mening. Detta är inte rätt plats att redogöra för alla turer i Putnams argument, men en följd av semantisk externalism är att satsen *Jag är inte en hjärna i näringslösning* är sann oavsett om jag är en hjärna i näringslösning eller inte. Om jag inte är en hjärna i näringslösning är satsen *Jag är inte en hjärna i näringslösning* uppenbart sann. Men även om jag faktiskt är en hjärna i näringslösning är satsen *Jag är inte en hjärna i näringslösning* också sann. Förklaringen är att i så fall refererar uttrycket "hjärna i näringslösning" till vad som är en hjärna i näringslösning i den datorgenererade världen. För att satsen *Jag är inte en hjärna i näringslösning* ska kunna referera till den fysiska världen krävs det ett kausalt samband med denna värld enligt den semantiska externalismen. Ett resultat av detta är alltså att satsen *Jag är inte en hjärna i näringslösning* är sann även om jag befinner mig i detta tillstånd i den fysiska världen. I samma anda argumenterar David Chalmers i den nyligen utkomna boken *Virtuella världar: Filosofiska problem* (2022) för att vi faktiskt kan ha kunskap i en datorsimulering som exempelvis den i filmen *The Matrix* (1999). Anledningen är återigen att satser i simuleringen refererar till objekt

och händelser i den digitala världen och inte till objekt och händelser i den fysiska världen.

Det andra exemplet är den moderna diskussionen av den kunskaps-teoretiska betydelsen av oenighet. I början av 2000-talet introducerades ett oenighetargument som bygger på att de oeniga parterna är så kallade epistemiska likar (*epistemic peers*). Det innebär i stora drag att det är lika sannolikt att endera parten i oenigheten har rätt i den relevanta frågan – de kan t. ex. ha tillgång till samma sorts evidens och vara lika kompetenta att utvärdera denna evidens. Frågan man har ställt sig i diskussionen är i vilken utsträckning man borde revidera sin åsikt i ljuset av en sådan oenighet mellan epistemiska likar. En fallang i debatten förordar, liksom de antika skeptikerna, att man alltid borde avhålla sig från att fälla ett omdöme i sådana situationer. Denna utgångspunkt har även kommit att användas i en ny variant av oenighetsargument som riktar sig mot kunskapsområden där förekomsten av oenighet mellan epistemiska likar är särskilt hög. Ett sådant argument har bland annat använts för att argumentera för lokal skepticism angående moralisk kunskap.¹

Denna nya typ av oenighetsargument är intressant av flera skäl och har lett till en omfattande diskussion inom kunskapsteorin. Till exempel har det startat en debatt gällande så kallad evidens av högre ordning (*higher-order evidence*). Med "evidens av högre ordning" avses evidens angående vår egen tillförlitlighet som bedömare av frågan.² Oenighet mellan epistemiska likar har varit ett standardexempel på denna typ av evidens. Utmärkande för evidens av högre ordning är att den indikerar att någonting har gått fel i processen när man har slutit sig till sin övertygelse. Andra exempel på evidens av högre ordning är situationer då man är drogad, har sömnbrist eller är påverkad av fördomar (bias). På så sätt kan evidens av högre ordning sägas utgöra en bas för en ny typ av skeptiskt argument.

Diskussionen av semantisk externalism liksom debatten om oenighet mellan epistemiska likar hade förtjänat varsitt eget kapitel i min mening. Man kan förstås inte kräva av någon översikt av detta slag att den ska vara heltäckande. Det kan dock tyckas att Lagerlund hade kunnat prioritera annorlunda då Wittgensteins inställning till skepticism har fått opropor-

1. I Tiozzo 2016, "Om moralisk oenighet mellan epistemiska likar" (i *Filosofisk tidskrift* 37, nr 2) finns en diskussion av denna typ av argument för moralisk skepticism.

2. Se Tiozzo 2019, "Om betydelsen av evidens av högre ordning" (i *Filosofisk tidskrift* 40, nr 1) för en översikt på svenska över debatten om evidens av högre ordning.

tionerligt stort utrymme i boken. Stora delar av kapitel 10 och 11 behandlar Wittgenstein. Men boken är som sagt både välskriven och lärorik. I slutändan kan jag därför rekommendera *Skepticism* till alla som intresserar sig för kunskapsteori eller filosofi i största allmänhet.

Marco Tiozzo

Dödens lustgård

Karolina Schützer

Louise Bäckelin Förlag 2024. 385 s. ISBN 9789177997214

Sensommar, disputationsmiddag och en dryg doktorand som kallas för Challe. Det är som upplagt för ett mord, och mord blir det. I Karolina Schützers tredje roman *Dödens lustgård* (2024) får vi följa Liam Lode, en före detta filosofidoktorand med både ett forskningsprojekt och en kärleksrelation som just gått i stöpet, och Greta Sparre, en nypensionerad och rastlös journalist, på deras jakt efter mördaren. Pusseldeckaren är den första i en planerad bokserie där Liam och Gretas filosofiska klubb ska lösa livets mysterier – kriminalitet, kärlek och moraliska dilemman står på dagordningen.

Liam och Greta befinner sig i varsitt vägskaal i livet när deras vägar möts och de beslutar sig för att bilda en klubb som ska ägna sig åt att dricka vin, lyssna på jazz och diskutera filosofi. Klubben är inspirerad av ett mytomspunnet men bortglömt filosofiskt sällskap som snart visar sig vara högst aktuellt igen. Knappt en vecka efter deras första möte bjuder Liam med Greta till sin kollega Carl-Henriks disputationsmiddag i Botaniska trädgårdens orangeri. Middagen kantas av dispyter och det framgår tydligt att kvällens huvudperson, trots sin enastående forskning och lovande framtid, inte är omtyckt av alla. Kvällen avslutas drastiskt när han knuffas mot sin död, och i det läget är det fler än en av de kvarvarande gästerna som besitter goda skäl för att genomföra en sådan handling. Frågan är: Vem gjorde det? Och varför?

Att överlåta sådana frågor till polisen, eller lämna dem obesvarade, kan för gemene man te sig naturligt, men inte för de två vetgiriga medlemmarna i den nystartade Filosofiska klubben. I detta fall är det även tur eftersom Gretas förflutna som grävande journalist och kontakter inom polisen tillsammans med Liams analytiska förmåga och anställning som administratör på filosofiska institutionen blir en utmärkt kombination i jakten på denna filosofiskt motiverade mördare. Sökan-